

กระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
การปั้นเครื่องปั้นดินเผา บ้านมอนเขาแก้ว ตำบลพิชัย
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

Process of Knowledge Transfer of Local Wisdom on
Earthenware Production: The Case of Ban Monkaokaew
Pichai Sub-District, Muang District, Lampang.

ปณตนนท์ เตียรประภากุล¹

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านมอนเขาแก้ว ให้คงอยู่สืบไป และเพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านมอนเขาแก้ว ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจง ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านมอนเขาแก้ว ได้มาจากบรรพบุรุษหรือ ในครอบครัวและการเรียนรู้ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ลูกหลานของหมู่บ้านมอนเขาแก้วในอดีตที่มีความสนใจในการปั้นเครื่องปั้นดินเผา โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบประกอบไปด้วย 4 กระบวนการ คือ กระบวนการใส่ใจ กระบวนการเก็บจำ กระบวนการกระทำ และกระบวนการลงใจ นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาของกลุ่มเยาวชนบ้านมอนเขาแก้วและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยา พบว่า การจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการได้ใช้วิธีการสอนแบบสาธิตเป็นตัวอย่างสำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

¹ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
e-mail: nuch_panothon@hotmail.com

การปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านมอนเขาแก้ว ได้แก่ ปัญหาทางด้านผู้สืบทอด ปัญหา
ด้านสถานที่ในการเรียนการสอน ปัญหาด้านรูปแบบและราคาผลิตภัณฑ์ ปัญหา
ด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการผลิต

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เครื่องปั้นดินเผา บ้านมอนเขาแก้ว

Abstract

The purposes of this research were twofold : to study knowledge transfer of local wisdom on earthenware production at Ban Monkaokaew; and to investigate problems arising during the course of the learning process. The purposive sampling method was used to collect the research participants. The results were as in the followings : The members of the earthenware production group practiced and learned how to mold earthenware from their experience, basically in their families. They learned more from others, such as experts from agencies. In the past, the children in this village interested in earthenware production by observation or Imitation. Which consisted of 4 processes, there are attentional processes, retention processes, production processes and motivation process. Participating in the workshop, youths in Ban Monkaokaew could mold earthenware totally by themselves while the students from Mae Prik Wittaya School turned to a mold making. There were various problems in knowledge transfer of local wisdom on earthenware production at Ban Monkaokaew : there are no successors to maintain earthenware crafts; there is no specific venue for a workshop; there are problems of styles and cost of products, and environmental ones affected by the production process.

Keywords: Knowledge Transfer, Local Wisdom, Earthenware Production,
Ban Monkaokaew

บทนำ

เครื่องปั้นดินเผา เป็นผลิตภัณฑ์ชนิดหนึ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะมนุษย์ได้ใช้เป็นเครื่องมือใช้ ไม่สลายในชีวิตประจำวัน บรรจุอาหาร และสิ่งของ ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ต่างๆ มากมาย เช่น หม้อน้ำ แจกัน ถ้วยชาม อิฐ เป็นต้น ฉะนั้น มนุษย์จึงได้มีการประดิษฐ์ คิดค้นและปรับปรุงเทคโนโลยีต่างๆ อยู่ตลอดเวลา และหากชุมชนได้มีการผลิตอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน จะมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น ทั้งในด้านคุณภาพและรูปแบบ จนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เครื่องปั้นดินเผาจึงเป็นศิลปวัตถุที่สามารถบอกถึงพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรม รวมถึงเทคโนโลยีของชนแต่ละเชื้อชาติของชนพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นเป็นอย่างดี (อุทัย, 2551) สำหรับประเทศไทยนั้นนับว่าเป็นดินแดนแห่งหนึ่งที่ได้มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบต่างๆ มาเป็นเวลายาวนานแล้ว เนื่องจากมีแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา นั่นก็คือ ดินเหนียวอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ ดังนั้นจึงเกิดชุมชนที่ยึดการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพหลัก หรืออาชีพเสริมหลังจากการทำการเกษตร ชุมชนเหล่านี้มีประวัติการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด้วยรูปแบบการผลิตดั้งเดิมของตนอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน โดยส่วนใหญ่เป็นการผลิตข้าวของเครื่องใช้ภายในครัวเรือนและอาศัยลูกค้าจากชุมชนใกล้เคียงเป็นแรงสนับสนุนที่ทำให้สามารถดำรงสถานภาพ การผลิตอยู่ได้มาจนถึงทุกวันนี้ อย่างไรก็ตามในสภาพสังคมยุคปัจจุบันซึ่งมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง หากหมู่บ้านผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาไม่มีการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ของตน เพื่อรักษาสถานลูกค้าเดิมของตนเองไว้ รวมทั้งหาลตลาดใหม่ๆ ก็อาจทำให้อาชีพการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของหมู่บ้านต้องประสบปัญหาถึงขั้นต้องเลิกการผลิตไป ซึ่งนอกจากจะเกิดปัญหาเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนแล้ว ยังอาจจะส่งผลให้งานศิลปะอันเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน แขนงนี้ต้องเสื่อมสูญไปจากสังคมไทยอีกด้วย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546)

จากข้อมูลแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ประเทศไทย ได้ปรากฏแหล่งเตาเผา ตั้งกระจัดกระจายอยู่มากมายหลายแห่ง รวมทั้งได้มีการค้นพบเครื่องปั้นดินเผาเป็นจำนวนมากมายหลายชนิด ทั้งที่ผลิตจากแหล่งเตาเผาในประเทศและที่

ผลิตจากแหล่งเตาในต่างประเทศ ซึ่งได้ถูกนำมาเพื่อใช้สอยและจำหน่ายให้กับกลุ่มชนบางกลุ่ม เครื่องปั้นดินเผาได้ถูกผลิตและตกแต่งด้วยเทคนิคและลวดลายที่แตกต่างกันออกไปตามความสามารถของผู้ปั้นในแต่ละท้องถิ่น หรือตามสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของแต่ละชุมชน ซึ่งบางแห่งอาจมีแหล่งดินที่อุดมสมบูรณ์เอื้ออำนวยต่อการผลิตเครื่องปั้นดินเผา นอกจากนี้ จากการที่ชุมชนบางแห่งมีพื้นที่ติดต่อกันหรือมีการค้าร่วมกัน จึงทำให้อิทธิพลต่างๆ สามารถส่งผ่านไป อีกชุมชนหนึ่งอย่างง่ายดาย ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนศิลปะและเทคโนโลยีซึ่งกันและกัน ต่อมาจึงมีพัฒนาการของตนเองที่แตกต่างออกไป ชุมชนบางแห่งมีพัฒนาการทางการผลิตที่เป็นของตนเอง โดยมิได้รับอิทธิพลจากภายนอก ซึ่งในระยะแรกจะผลิตขึ้นเพื่อใช้ในกลุ่มชนของตนเองก่อน ต่อมาจึงสามารถพัฒนาจนกลายเป็นอุตสาหกรรมที่มีการส่งไปจำหน่าย เป็นสินค้าออกให้แก่ชุมชนใกล้เคียง (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ, 2554)

บ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นอีกแหล่งหนึ่งของเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านในประเทศไทย ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านในการปั้นเครื่องปั้นดินเผามาแต่อดีต เกือบทุกครัวเรือนทำอาชีพ ปั้นเครื่องปั้นดินเผาขายเลี้ยงชีพ โดยสืบทอดเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่นมาตลอดจนกลายเป็นวัฒนธรรมและเป็นเอกลักษณ์ของบ้านม่อนเขาแก้ว ซึ่งมีกระบวนการผลิตที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น และแรงงานจากคนในครัวเรือนเป็นหลัก มีวิธีการปั้นโดยการปั้นด้วยมือและใช้แท่นหมุนมือ ไม่มีการใช้เครื่องจักรเข้าช่วย ในส่วนของการเผานั้นก็เป็นการเผาแบบวิธีพื้นบ้าน คือ การวางผลิตภัณฑ์กองกับพื้น แทรกด้วยฟืนและใช้ฟางแห้งคลุมให้ทั่วกอง หลังจากนั้นกลบด้วยขี้เถ้าอีกชั้นหนึ่ง จึงจุดไฟให้ลุกโดยรอบและปล่อยให้ไฟทิ้งไว้ให้หมดเอง ซึ่งการสุมเผาแบบนี้เป็นการเผามาตั้งแต่โบราณ และเป็นกระบวนการเผาภาชนะดินเผาครั้งแรกของมนุษย์ที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ด้วยกระบวนการผลิตแบบพื้นบ้านเดิมๆ กรรมวิธีการผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ชาวญี่ปุ่นได้ให้ความสนใจมาก จึงเชิญตัวแทนกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้าน ม่อนเขาแก้ว ไปทำการสาธิตในงาน เอ็กซ์โป ปี พ.ศ. 2534 และในปี พ.ศ. 2539 ก็ได้ไปสาธิตการปั้นเครื่องปั้นดินเผาที่เมืองนางาซากิ ประเทศญี่ปุ่น เป็นระยะเวลา 40 วัน และจากการที่บ้านม่อนเขาแก้วมีผลงานออกสู่ตลาด

อย่างต่อเนื่อง ด้วยผลงานที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ทำให้กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านหัตถกรรมดีเด่น จากมูลนิธิธนุสรณ์หม่อมงามจิตต์ บุรฉัตร และเข้ารับรางวัลโล่เกียรติคุณ “หม่อมงามจิตต์ บุรฉัตร” ประจำปี 2545 เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2545 และในปัจจุบันผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ซึ่งมีหลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็น ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาแบบโบราณ อาทิ หม้อแกง หม้อต่อม หม้อนั่ง หรือจะเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาร่วมสมัย อาทิ กระถาง ตุ๊กตาตกแต่งสวน หม้ออบไถ่ ฯลฯ โดยได้มีการส่งขายทั้งภายในจังหวัดลำปางและต่างจังหวัด ซึ่งสร้างรายได้ให้แก่หมู่บ้าน โดยแต่ละครัวเรือนมีรายได้จากการปั้นเครื่องปั้นดินเผาเดือนละ 5,000 - 10,000 บาท (ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน เทศบาลตำบลพิชัย, 2554) ทำให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจชุมชนขึ้นภายในหมู่บ้าน

อนึ่งในการพัฒนากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว เทศบาลตำบลพิชัย ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งที่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ภายใต้วิสัยทัศน์และพันธกิจประการหนึ่ง ภายใต้แนวคิดที่ว่า **“สืบสานตำนานหม้อดิน ถิ่นปั้นหม้อทำมือบ้านม่อนเขาแก้ว”** และได้เริ่มจัดให้มีการฝึกอบรมให้มีความรู้ เทคนิค ในรูปแบบการปั้นที่หลากหลาย อนึ่ง แม้กระบวนการพัฒนากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาจะมีหน่วยงาน ภาคราชการต่าง ๆ มาคอยให้การช่วยเหลือและอบรมเพิ่มพูนความรู้ แต่ทางเทศบาลตำบลพิชัยก็ยังคงได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว คือ ปัญหาอันเกิดจากการขาดการสืบทอดภูมิปัญญา การปั้นเครื่องปั้นดินเผาจากรุ่นผู้ใหญ่ลงไปสู่รุ่นลูกหลาน เนื่องจากเยาวชนคนรุ่นใหม่ มีค่านิยมในการทำงานที่เปลี่ยนไปจากในอดีต กล่าวคือในปัจจุบันคนหนุ่มสาวหรือคนรุ่นใหม่ไม่นิยมที่จะทำงานในท้องถิ่นของตน ไม่สืบสานงานอาชีพของครอบครัว แต่กลับมีค่านิยมเข้าไปทำงานในตัวเมืองหรือไปใช้แรงงานในต่างประเทศแทน (บุญชัด, 2537) ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเกิดความตระหนักและมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยกระบวนการเรียนรู้การอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เพื่อทำให้คนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงคุณค่า

และเกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในเรื่องของการปั้นเครื่องปั้นดินเผาต่อไปให้ลูกหลานสืบทอดกันไป โดยรุ่นต่อรุ่น
ให้คงอยู่สืบไป

นอกจากนี้ในการดำเนินการศึกษาวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้ออกแบบวิธีการ
วิจัยโดยเน้นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Quality study) ซึ่งเป็นกระบวนการและวิธีการ
ที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยเชิงพรรณนา (Description Research) โดยมี
วัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
การปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
ให้คงอยู่สืบไป และเพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ การ
ถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เน้นการศึกษาเฉพาะกระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอด
ภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง
จังหวัดลำปาง เพื่อนำมาซึ่งแนวทางในการส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้
รวมทั้งหาแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปั้นเครื่องปั้นดินเผา
บ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ให้คงอยู่สืบไป สำหรับ
การเลือกกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะ
เจาะจง (purposive random sampling) คือ เลือกศึกษาเฉพาะสมาชิก
กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 7 คน และเยาวชน
บ้านม่อนเขาแก้ว รวมทั้งนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยาที่มีความสมัครใจเข้าร่วม
โครงการจำนวน 10 คน และสำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่
แนวการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การจัดกิจกรรมอบรม เชิงปฏิบัติการใน
การถ่ายทอดเทคนิคการปั้น การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และเครื่องบันทึกภาพและ
เครื่องบันทึกเสียง

นอกจากนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบโจทย์การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้
นำเครื่องมือต่างๆ ในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Source) การสัมภาษณ์ (Interview) ทั้งแบบทั่วไปและแบบเจาะลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังได้นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หากในส่วนใดส่วนหนึ่งขาดความสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในพื้นที่อีกครั้ง อนึ่ง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ รวมทั้งมีการจัดหมวดหมู่ตามประเภทของข้อมูล ทำการประมวลผลข้อมูล และเขียนสรุปผลการศึกษารวบรวมบรรยายเชิงพรรณนา

อนึ่ง ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะดำเนินไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูล โดยมีวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ทั้งนี้ใช้เทคนิคทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งในการวิเคราะห์เนื้อหาผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากค่าสถิติที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามทั้งหมด หาตัวแปรที่มีลักษณะเด่นเพื่อนำเข้าเชื่อมโยงกับข้อมูลการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการสนทนากลุ่มไปพร้อมๆ กับอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น โดยจะนำมาเปรียบเทียบกับกรอบความคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทุกครั้งที่มีการซักถามและพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะทำการตั้งประเด็นคำถามย้อนกลับให้ชาวบ้านและผู้ร่วมสนทนาช่วยกันคิดวิเคราะห์ รวมทั้งเสนอทัศนะและแนวคิดของตนเอง ซึ่งถือว่าการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลในขั้นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรงและความเชื่อถือได้

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. สภาพโดยทั่วไปของบ้านม่อนเขาแก้ว หมู่ที่ 3 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ก่อตั้งหมู่บ้านอยู่กลางทุ่งนา ห่างจากตัวเมืองลำปางโดยวัดระยะจากค่ายสุรศักดิ์มนตรีไปทางทิศเหนือระหว่างทางคูขนานพหลโยธิน หรือ ทางหลวงหมายเลข 1 (ลำปาง-เชียงใหม่) ถึงทางแยกเข้าหมู่บ้านด้านขวามือมีระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร บริเวณปากทางเข้าหมู่บ้านมีชุมชนขนาดใหญ่แขวนชื่อป้ายตั้งคร่อมถนน เมื่อมองผ่านรอดซุ้มไปข้างหน้าจะมองเห็นวัดเขาแก้ว ตั้งอยู่

บนเนินเขาเตี้ย ลักษณะพื้นที่เป็นพื้นที่ราบล้อมรอบด้วยทุ่งนาทั้งสี่ด้าน ส่วนใหญ่ใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตร และที่เหลือใช้เป็นที่อยู่อาศัย โรงเรียน วัด ป่าช้า และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนแหล่งน้ำให้ในการเกษตรกรรมได้จาก คลองชลประทานที่ส่งน้ำมาจากเขื่อนกิ่วลม และบางส่วนได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติชื่อ ห้วยใจ ซึ่งเป็นลำห้วยขนาดเล็กที่ไหลผ่านหมู่บ้านมาจากป่าด้านทิศตะวันออกและลงสู่แม่น้ำวังด้านทิศตะวันตก บริเวณใกล้ที่ตั้งวัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม ในปัจจุบันบ้านม่อนเขาแก้วมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 338 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรรวมกันทั้งหมด 1,128 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ การทำการเกษตร และมีอาชีพรองคือ การทำเครื่องปั้นดินเผา คำขาย รับจ้าง และรับราชการ โดยมีเนื้อที่ทั้งหมด 1,846 ไร่ ใช้ทำการเกษตร 650 ไร่ สำหรับกลุ่มสมาชิกเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว เริ่มก่อตั้งกลุ่มเมื่อ ปี พ.ศ. 2542 โดยมีสมาชิกแรกเริ่ม 10 ครัวเรือน (ปัจจุบัน 80 ครัวเรือน) จากการสนับสนุนของศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา โดยมี นางลัดดา คำคำ เป็นประธานกลุ่มทำการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด้วยวิธีการแบบโบราณโดยการปั้นและตีขึ้นรูป รวมทั้งการเผาแบบสุ่มไฟ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถเล่าถึงตำนานและความเป็นมาของพัฒนาการต่างๆ จนได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนและพาณิชย์จังหวัดลำปางให้เข้าร่วมโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ รวมถึงการนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปแสดงในงานของส่วนราชการต่างๆ ปัจจุบันทางกลุ่มมีสมาชิกทั้งหมด 80 ครัวเรือน แต่ละคนมีรายได้เฉลี่ยที่เกิดจากกิจกรรมคนละ 3,000 บาทต่อเดือน และมีการจ้างแรงงาน 80 ครัวเรือน ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ทั้งหมด สำหรับวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันในกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้วมีอาชีพหลักอยู่ 3 อาชีพ คือ อาชีพเกษตรกรรม อาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านและอาชีพเลี้ยงสัตว์

สำหรับรูปแบบของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้วเป็นรูปทรงผลิตภัณฑ์และการตกแต่งลวดลายบนพื้นผิวที่ชาวบ้านผลิตขึ้นสามารถพบเห็นได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบดั้งเดิม หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ผู้ผลิตได้รับการสืบทอดและผลิตต่อกันมาในหมู่บ้าน ทั้งรูปทรง ขนาด การตกแต่งลวดลาย

และประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน เช่น หม้อสว (หม้อแกงขนาดกลาง) หม้อสวใหญ่ (หม้อต้ม/หม้อแกงขนาดใหญ่) กระถางปลูกต้นไม้แบบดั้งเดิม และรูปแบบสมัยใหม่ หมายถึง ผลกระทบที่ผู้ผลิตพัฒนารูปแบบและการตกแต่ง ลวดลายให้แตกต่างจากเดิม โดยเน้นคุณค่าของรูปทรง ลวดลาย และประโยชน์การใช้งานที่เน้น การนำไปประดับตกแต่ง เช่น ชุดน้ำพุ หม้ออบไก่ ชุดเครื่องเตาเล็ก รูปสัตว์ประดับตกแต่งสวนหย่อม อ่างปลูกบัว รูปสัตว์ต่างๆ เป็นต้น

2. ในการที่จะสามารถตอบประเด็นและสามารถวิเคราะห์ถึงกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้น ในกระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การปั้นเครื่องปั้นดินเผาของกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) จำนวน 7 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มสมาชิกเครื่องปั้นดินเผาที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งเลือกสัมภาษณ์ผู้ที่มีอายุแตกต่างกัน โดยแบ่งตามช่วงพัฒนาการของ ศรีเรือน (2549) สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 จำแนกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มสมาชิกเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

กลุ่มเป้าหมาย	อายุ (ปี)	จำนวน (คน)
วัยรุ่น	12-20 ปี	-
วัยผู้ใหญ่ตอนต้น	20-40 ปี	1 คน
วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง	40-60 ปี	5 คน
วัยสูงอายุ	60 ปีขึ้นไป	1 คน
รวมทั้งสิ้น		7 คน

ตารางที่ 2 กลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยา

กลุ่มเป้าหมาย	เพศชาย (คน)	เพศหญิง (คน)
กลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้ว	1	1
นักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยา	3	5
รวมทั้งสิ้น		10 คน

3. กระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จากการศึกษาวิจัย พบว่า กระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านม่อนเขาแก้ว โดยจากการสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มนี้ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ได้มาจากบรรพบุรุษหรือในครอบครัว นอกจากนี้ยังมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความสนใจในด้านการปั้นเครื่องปั้นดินเผาโดยส่วนตัวอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และคนในครอบครัว รวมทั้งบุคคลที่มีอาชีพปั้นเครื่องปั้นดินเผา แล้วเกิดความสนใจจึงเกิดการเรียนรู้และจดจำ จากนั้นจึงนำมาลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจนสามารถปั้นได้ ซึ่งในระหว่างขั้นตอนของการจดจำและนำมาปฏิบัตินั้น จะมีการพูดคุย สนทนาซักถามในกรณีที่มีข้อสงสัย ซึ่งไม่บ่อยครั้งเท่าใดนัก โดยจะเน้นไปในเรื่องของกรจดจำและลอกเลียนแบบ ที่จะเน้นไปทางการจดจำและนำมาปฏิบัติด้วยตนเองหรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า “ครูพักลักจำ” นั่นเอง นอกจากนี้ยังมีกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าวจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้แก่ หน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาสอนเทคนิคและวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสมและแตกต่างจากรูปแบบเดิมๆ อีกด้วย ทั้งนี้

4. กระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาของกลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยา จำนวน 10 คน โดยเป็นการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการในการถ่ายทอดเทคนิคการปั้น พบว่า การจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการได้ใช้วิธีการสอนแบบสาธิตเป็นตัวอย่าง แล้วให้กลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยาปฏิบัติตาม โดยเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการขึ้นรูปด้วยมือและการขึ้นรูปด้วยแบบพิมพ์หรือจิกเกอร์ โดยปั้นในรูปแบบต่างๆ เช่น กระถาง หม้อประเภทต่างๆ ตุ๊กตา ประดับสวน เป็นต้น จากนั้นให้กลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยา ทั้ง 10 คน เลือกปั้นเครื่องปั้นที่สนใจ โดยให้นั่งตามกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบที่สนใจ และอธิบายถึงขั้นตอนและกระบวนการต่างๆ ในการปั้นเครื่องปั้นดินเผา ทั้งนี้เริ่มจากการขึ้นรูปด้วยมือตามด้วยการขึ้นรูปด้วยแบบพิมพ์หรือจิกเกอร์ แล้วให้กลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยาทำตามทั้ง 2 แบบ พบว่า

กลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วสามารถขึ้นรูปด้วยมือได้ เนื่องจากได้คลุกคลีและพบเห็นคนในครอบครัวตลอดจนคนในหมู่บ้านทำมาตั้งแต่เล็กๆ ส่วนนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยา พบว่า ไม่สามารถขึ้นรูปด้วยมือได้เนื่องจาก ไม่เคยมีประสบการณ์และความคุ้นเคยในการปั้นเครื่องปั้นดินเผา จึงต้องขึ้นรูปด้วยแบบพิมพ์หรือจิกเกอร์แทน หลังจากขึ้นรูปตามรูปแบบที่สาธิตเป็นตัวอย่างแล้ว สมาชิกกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้าน ม่อนเขาแก้วที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการสาธิตและปั้นเครื่องปั้นดินเผาตามรูปแบบที่สนใจไปที่ละส่วน โดยให้กลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยาทำตามไปที่ละส่วนทีละขั้นตอน อนึ่งสมาชิกกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้วที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการจะทำการแนะนำไปด้วยทีละขั้นตอนทีละคนๆ จนกระทั่งปั้นสำเร็จ จากนั้นจึงทำการตกแต่งผลิตภัณฑ์โดยให้ตกแต่งตามแต่จินตนาการของแต่ละคน แล้วจึงนำไปตากให้แห้งเพื่อรอการเผาต่อไป ทั้งนี้ในขั้นตอนของการเผาในปัจจุบันจะใช้เตาเผาแทนการเผาแบบดั้งเดิมที่เป็นการเผาแบบหมก โดยการเผาแบบใช้เตานั้นจะทำให้ผลิตภัณฑ์มีความแกร่ง ได้สีที่สม่ำเสมอ และช่วยลดมลพิษทางอากาศได้อีกด้วย

5. ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การปั้นเครื่องปั้นดินเผา บ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยได้พบถึงปัญหาต่างๆ โดยแยกเป็นหัวข้อในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

5.1 ปัญหาทางด้านผู้สืบทอด พบว่า ในปัจจุบันการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้วนั้น ชาดผู้ที่จะสืบทอดต่อไป เนื่องจากเยาวชนรุ่นใหม่มีค่านิยมในการทำงานที่เปลี่ยนไปจากในอดีต กล่าวคือ ในปัจจุบันคนหนุ่มสาวหรือคนรุ่นใหม่ไม่นิยมที่จะทำงานในท้องถิ่นของตน ไม่สืบสานงานอาชีพของครอบครัว แต่กลับมีค่านิยมเข้าไปทำงานในตัวเมือง หรือไปใช้แรงงานในต่างประเทศแทน นอกจากนี้ยังมีทัศนคติว่า การปั้นเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพที่มีความลำบาก ไม่สบายเหมือนทำงานบริษัทซึ่งอยู่ในห้องแอร์ เป็นอาชีพที่ได้ค่าตอบแทนน้อย และต้องใช้ความอดทนอย่างมาก รวมทั้งมีการศึกษาที่สูงขึ้น ไม่อยากทำงานในหมู่บ้าน จึงไม่หางานทำที่อื่นกันหมด ทำให้เป็นที่น่าเสียดายที่ชาดผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ต่อไป

5.2 ปัญหาด้านสถานที่ในการเรียนการสอนพบว่า บ้านม่อนเขาแก้วไม่มีที่เหมาะสมจะใช้เป็นโรงเรียนหรือศูนย์กลางเพื่อเปิดสอนการปั้นเครื่องปั้นดินเผา เนื่องจากหากมีผู้ที่สนใจมาเรียนรู้ก็จะนำไปสอนที่บ้าน หรือที่ศาลาประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการจัดสอนเพียงชั่วคราวเท่านั้น แต่ยังไม่มีการเรียนหรือศูนย์กลางเปิดสอนการปั้นเครื่องปั้นดินเผาประจำหมู่บ้าน

5.3 ปัญหาด้านรูปแบบและราคาผลิตภัณฑ์ พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้านผลิต ส่วนใหญ่จะปั้นในรูปแบบเดิมๆ และจะผลิตตามแบบที่พ่อค้าคนกลางสั่ง เช่น กระถาง อ่างเลี้ยงปลา หม้อ และของตกแต่งสวน เป็นต้น โดยไม่สามารถประยุกต์แบบหรือเทคนิคใหม่ๆ ได้

5.4 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการผลิต พบว่า กระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ยังใช้วิธีการเผาแบบดั้งเดิม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า กระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาใช้เทคโนโลยีต่ำ จึงส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ในส่วนของการสรุปและอภิปรายผลการวิจัยที่ได้ทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสรุปและเชื่อมโยงเนื้อหาให้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ รวมทั้งให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า ในอดีตหมู่บ้านม่อนเขาแก้วเป็นหมู่บ้านที่มีความเป็นเอกลักษณ์ในการปั้นเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งมีผู้ประกอบการอาชีพปั้นเครื่องปั้นดินเผาเพื่อหล่อเลี้ยงครอบครัว จึงเป็นปัจจัยจูงใจในการสร้างแรงจูงใจให้กับลูกหลานที่มีความสนใจในการปั้นเครื่องปั้นดินเผาจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และคนในครอบครัว เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดความสนใจ จึงเกิดการเรียนรู้และจดจำจากนั้นจึงนำมาลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จนสามารถปั้นได้ ซึ่งจะเน้นไปในเรื่องของการจดจำและลอกเลียนแบบ โดยจะเน้นไปทางการจดจำและนำมาปฏิบัติ

ด้วยตนเอง ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) ของ Bandura (1963) แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford) ประเทศสหรัฐอเมริกา เขาได้เสนอว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคล เกิดจากการสังเกต (Observational) การเลียนแบบ (Imitation) หรือตัวแบบต่างๆ (Modeling) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่สามารถเกิดขึ้นได้ในการดำรงชีวิตประจำวัน รวมทั้งพฤติกรรมการเรียนรู้ส่วนใหญ่ของบุคคลในองค์การเกิดจากการเรียนรู้แบบนั้น เนื่องจากเกิดได้รวดเร็ว ลูกหลานของหมู่บ้านม่อนเขาแก้วในอดีตที่มีความสนใจในการปั่นเครื่องปั่นดินเผา ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือ การเลียนแบบประกอบไปด้วย 4 กระบวนการ คือ กระบวนการใส่ใจ กระบวนการเก็บจำ กระบวนการกระทำ และกระบวนการจูงใจ

1.1 กระบวนการใส่ใจ (Attentional processes) : เกิดขึ้นในอดีตเมื่อลูกหลานของหมู่บ้านม่อนเขาแก้ว ใส่ใจและสนใจรับรู้พฤติกรรมการปั่นเครื่องปั่นดินเผาของตัวแบบ ซึ่งก็คือ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือคนในครอบครัว ทั้งนี้ Bandura (1963) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยการสังเกตจะเกิดขึ้นได้มากก็ต่อเมื่อบุคคลใส่ใจต่อพฤติกรรมของตัวแบบแต่การจะใส่ใจได้มากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวแบบ และปัจจัยเกี่ยวกับผู้สังเกต

1.2 กระบวนการเก็บจำ (Retention processes) : เกิดขึ้นในอดีตเมื่อผู้สังเกตหรือลูกหลานของหมู่บ้านม่อนเขาแก้วที่มีความสนใจในการปั่นเครื่องปั่นดินเผานั้นที่สิ่งที่ตนสังเกตจากตัวแบบไปเก็บไว้ในความจำระยะยาว ซึ่งอาจจะเก็บจำในรูปของภาพ หรือคำพูดก็ได้ โดย Bandura (1963) พบว่า ผู้สังเกตที่สามารถอธิบายพฤติกรรมของตัวแบบออกมาเป็นคำพูด หรือสามารถมีภาพของสิ่งที่ตนสังเกตไว้ในใจจะเป็นผู้ที่สามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้โดยการสังเกตได้ดีกว่าผู้ที่เพียงแต่ดูเฉยๆ หรือทำงานอื่นในขณะที่ดูตัวแบบไปด้วย สรุปแล้วผู้สังเกตที่สามารถระลึกถึงสิ่งที่สังเกตเป็นภาพพจน์ในใจ (Visual Imagery) และสามารถเข้ารหัสด้วยคำพูด หรือถ้อยคำ (Verbal Coding) จะเป็นผู้ที่สามารถแสดงพฤติกรรมเลียนแบบจากตัวแบบได้แม้ว่าเวลาจะผ่านไปนาน และนอกจากนี้ ถ้าผู้สังเกตมีโอกาสดูซ้ำจะได้เห็นตัวแบบแสดง สิ่งที่จะต้องเรียนรู้ซ้ำก็จะเป็นการช่วยความจำให้ดียิ่งขึ้น

1.3 กระบวนการกระทำ (Production processes) : เกิดขึ้นในอดีตเมื่อลูกหลานของหมู่บ้านม่อนเขาแก้วหรือ ผู้สังเกตเอาสิ่งที่เก็บจามา ในที่นี้คือกระบวนการปั้นเครื่องปั้นดินเผาแปลงเป็นการกระทำ ซึ่งก็คือ การปั้นนั่นเอง โดยปัจจัยที่สำคัญของกระบวนการนี้ คือ ความพร้อมทางด้านร่างกายและทักษะที่จำเป็นจะต้องใช้ในการเลียนแบบของผู้สังเกต ถ้าผู้สังเกตไม่มีความพร้อมก็ไม่สามารถที่จะแสดงพฤติกรรมเลียนแบบได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Bandura (1963) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบไม่ใช่เป็นพฤติกรรมที่ลอกแบบอย่างตรงไปตรงมา การเรียนรู้โดยการสังเกตมีปัจจัยในเรื่องกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) และความพร้อมทางด้านร่างกายของผู้สังเกต ฉะนั้นในขั้นกระบวนการกระทำ หรือขั้นของการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบของแต่ละบุคคลจึงต่างกันไป ผู้สังเกตบางคนอาจจะทำได้ดีกว่าตัวแบบหรือบางคนก็สามารถเลียนแบบได้เหมือนมาก ในขณะที่บางคนก็อาจจะทำได้ไม่เหมือนกับตัวแบบเพียงแต่คล้ายคลึงเท่านั้น หรือบางคนอาจจะไม่สามารถแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบเลยก็ได้

1.4 กระบวนการจูงใจ (Motivation process) : เกิดขึ้นในอดีตเมื่อลูกหลานของหมู่บ้านม่อนเขาแก้ว หรือผู้สังเกตมีความสนใจและอยากปั้นเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งแต่ละคนก็จะมี ความสนใจและความอยากที่แตกต่าง Bandura (1963) ได้แยกความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้ (Learning) ออกจากการกระทำ (Performance) นั่นคือ เราไม่จำเป็นต้องแสดงพฤติกรรมทุกอย่างที่ได้เรียนรู้ออกมา เราจะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้นๆ ก็ขึ้นอยู่กับว่าเรามีแรงจูงใจมากน้อยแค่ไหน เช่น ลูกหลานของหมู่บ้านม่อนเขาแก้วหรือผู้สังเกตอาจจะเรียนรู้วิธีการปั้นเครื่องปั้นดินเผาจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือคนในครอบครัว แต่ลูกหลานของหมู่บ้านม่อนเขาแก้ว หรือผู้สังเกตก็ไม่ยอมปั้น อาจจะเป็นเพราะขี้เกียจ หรือสนใจทำอย่างอื่น ฯลฯ แต่อยู่มาวันหนึ่งลูกหลานของหมู่บ้านม่อนเขาแก้ว หรือผู้สังเกตได้ไปพบเห็นเทคนิคใหม่ๆ และวิธีการปั้นที่น่าสนใจทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจึงสนใจและอยากที่จะปั้น เป็นต้น

อนึ่ง ในกระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว โดยในอดีตยังคงมีกระบวนการเรียนรู้โดยการ

วางเงื่อนไขกล่าวคือ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และคนในครอบครัว ให้ลูกหลานของตนช่วยงานก่อน จึงจะอนุญาตให้ไปเล่นนอกบ้านได้ เช่น ให้ทำดินที่ใช้ปั้นเครื่องปั้นดินเผาให้ช่วยตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาเล็กๆ น้อยๆ แล้วจึงได้ออกไปเล่น ทำให้ลูกหลานรับรู้ถึงเงื่อนไขที่พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และคนในครอบครัวต้องการเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical Conditioning) ของ Pavlov (1903) รวมทั้งลูกหลานของหมู่บ้านม่อนเขาแก้วยังเรียนรู้การปั้นเครื่องปั้นดินเผาในแบบลงมือกระทำด้วยตนเอง โดยสอนหรือถ่ายทอดวิธีการต่างๆ จากประสบการณ์จริง ตั้งแต่การคัดเลือกและเตรียมวัตถุดิบ การปั้นขึ้นรูป การตกแต่งลวดลาย ขั้นตอนการเผา การเฝ้ารอวางไฟ และการตรวจสอบผลิตภัณฑ์หลังการเผา ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจทั้งวิธีที่ถูกและผิดด้วยตนเอง รวมทั้งยังมีการเสริมแรงทั้งทางบวก เช่น ให้ออกไปเล่นนอกบ้านหลังจากที่ได้ช่วยงานแล้ว ให้คำชื่นชมเมื่อช่วยงานได้ดี และทางลบให้อีกด้วย เช่น ถ้าไม่ช่วยงานก็จะไม่ให้ไปเล่นนอกบ้าน การวางกล่าวดังกล่าวเมื่อทำงานไปเล่นไป เป็นต้น โดยสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ การวางเงื่อนไขแบบลงมือกระทำ (Operation Conditioning) ของ Skinner (1953) กล่าวคือ ผู้เรียนรู้จะเกิดการเรียนรู้จากสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่ง โดยต้องลงมือกระทำด้วยตัวเอง ผู้เรียนรู้จะเลือกแสดงพฤติกรรมโดยไม่มีการบังคับ และเมื่อแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ออกมาแล้ว ผลของการแสดงพฤติกรรมนั้นจะเป็นตัวเสริมแรงให้ผู้เรียนรู้แสดงพฤติกรรมนั้นอีก หรือลดการแสดงพฤติกรรมนั้นลง อนึ่ง ในอดีตผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาจะเป็นลูกหลานที่ยังอยู่ในวัยเด็ก นอกจากนี้ ศรีเรือน (2549) ได้กล่าวถึงลักษณะพัฒนาการที่สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงนี้คือ “การเตรียมตัว” เพื่อเป็นเด็กวัยรุ่นและผู้ใหญ่ที่สามารถรับผิดชอบตนเองในด้านต่างๆ ได้ เช่น หัดทำอะไรด้วยตนเอง ได้เรียนรู้ที่จะเล่น เรียน และทำงานกับเพื่อนร่วมวัย เรียนรู้ที่จะให้ความเป็นเพื่อนกับผู้อื่นและสร้างมิตรภาพ เป็นต้น

ทั้งนี้ ในอดีตจนถึงปัจจุบันลูกหลานของหมู่บ้านม่อนเขาแก้วมีกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าวจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้แก่ หน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาสอนเทคนิคและวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสมและแตกต่างจากรูปแบบเดิมๆ ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างรวมทั้งได้รูปแบบใหม่ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้ด้วย

ตนเองที่มีความท้าทายเป็นอย่างยิ่ง จะเห็นได้ว่า กระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว มีรูปแบบที่ผสมผสานกันทุกๆแบบ ซึ่งจะได้รับมาจากบรรพบุรุษ เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และคนในครอบครัว จากนั้นนำไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดความสนใจในการปั้นเครื่องปั้นดินเผา จึงเกิดการจดจำและเลียนแบบโดยการปฏิบัติจริงนั้น อาจมีการพูดคุย ชักถามในการณ์ที่เกิดความไม่เข้าใจบ้าง พร้อมทั้งให้คำแนะนำ หรือเรียกกันว่า **“ครูพักลักจำ”** นั่นเอง ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ อธิคม (2547) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเกาะเกร็ดในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาและอาหารคาว-หวาน พบว่า วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาและอาหารคาว-หวานนั้น มีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบวิธี ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดภายในครอบครัว การถ่ายทอดระหว่างเครือญาติ การถ่ายทอดจากผู้เชี่ยวชาญ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. กระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาของกลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยา เป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ โดยเป็นการถ่ายทอดเทคนิคการปั้นจากตัวแทนสมาชิกกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้วที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งมีความเชี่ยวชาญและมีความชำนาญในการปั้นสู่กลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยาผู้มีความสนใจและเห็นคุณค่ารวมทั้ง เห็นความสำคัญของการปั้นเครื่องปั้นดินเผา ในกระบวนการดังกล่าวได้ใช้วิธีการสอนแบบสาธิตหรือทำเป็นตัวอย่างแล้ว ให้กลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยาปฏิบัติตาม ซึ่งในกระบวนการดังกล่าว พบว่า การจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการได้ใช้วิธีการสอนแบบสาธิตเป็นตัวอย่างแล้วให้กลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยาปฏิบัติตามโดยเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการขึ้นรูปด้วยมือและการขึ้นรูปด้วยแบบพิมพ์หรือจิกเกอร์ ซึ่งปั้นในรูปแบบต่างๆ เช่น กระถาง หม้อประเภทต่างๆ ตุ๊กตาประดับสวน เป็นต้น จากนั้นให้กลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยาทั้ง 10 คน เลือกปั้นเครื่องปั้นที่สนใจ โดยให้นั่งตามกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบที่สนใจ และอธิบายถึงขั้นตอนและกระบวนการต่างๆ

ในการปั้นเครื่องปั้นดินเผา ทั้งนี้เริ่มจากการขึ้นรูปด้วยมือตามด้วยการขึ้นรูปด้วยแบบพิมพ์หรือจิกเกอร์ แล้วให้กลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยาทำตามทั้ง 2 แบบ พบว่า กลุ่มเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วสามารถขึ้นรูปด้วยมือได้ เนื่องจากได้คลุกคลีและ พบเห็นคนในครอบครัวตลอดจนคนในหมู่บ้านทำมาตั้งแต่เล็ก ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ได้มาจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือบุคคลในครอบครัว ถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ได้มาจากการสนใจและการสังเกต ดังที่ Bandura (1963) แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford) ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้เสนอว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลเกิดจากการสังเกต (Observational) การเลียนแบบ (Imitation) หรือตัวแบบต่างๆ (Modeling) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่สามารถเกิดขึ้นได้ในการดำรงชีวิตประจำวัน รวมทั้งพฤติกรรมการเรียนรู้ส่วนใหญ่ของบุคคลในเกิดจากการเรียนรู้แบบนี้ นอกจากนี้ ยังได้รับกระบวนการดังกล่าวมาจากการเรียนรู้ด้วยตนเองจากผู้เชี่ยวชาญในหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาสอนเทคนิค วิธีการ รวมทั้งรูปแบบการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่น่าสนใจอีกด้วย ในส่วนของนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยา พบว่า ไม่สามารถขึ้นรูปด้วยมือได้ เนื่องจากไม่เคยมีประสบการณ์และความคุ้นเคยในการปั้นเครื่องปั้นดินเผามาก่อน จึงต้องขึ้นรูปด้วยแบบพิมพ์หรือจิกเกอร์แทน ซึ่งสาเหตุที่เลือกนักเรียนของโรงเรียนดังกล่าวนั้น เนื่องจากโรงเรียนดังกล่าวเป็น 1 ใน 13 ของศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา โดยนักเรียนกลุ่มดังกล่าวเป็นอาสาสมัครที่จะสามารถนำกระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ไปถ่ายทอดให้กับนักเรียนภายในศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนแม่พริกวิทยา จังหวัดลำปาง รวมทั้งถ่ายทอดให้กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่มาศึกษาดูงานในศูนย์ดังกล่าวต่อไป ถือได้ว่าเป็นการขยายภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้ออกไปให้กับคนที่อยู่นอกหมู่บ้านม่อนเขาแก้ว หรือ **“ความรู้ลือครั่ว”** (จิตรกร, 2546) และยังเป็นการร่วมกันอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้วให้คงอยู่ต่อไป ทั้งนี้หลังจากขึ้นรูปตามรูปแบบที่สาธิต เป็นตัวอย่างแล้ว สมาชิกกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้วที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการสาธิตและปั้นเครื่องปั้นดินเผาตามรูปแบบที่สนใจไปทีละส่วน โดยให้กลุ่ม

เยาวชนบ้านม่อนเขาแก้วและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยาทำตามไปที่ละส่วน ที่ละขั้นตอน หนึ่ง สมาชิกกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้วที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการจะทำการแนะนำไปด้วย ที่ละขั้นตอนทีละคนๆ จนกระทั่งปั้นเสร็จ จากนั้นจึงทำการตกแต่งผลิตภัณฑ์ โดยให้ตกแต่งตามแต่จินตนาการของแต่ละคน จากนั้นจึงนำไปตากให้แห้งเพื่อรอการเผาต่อไป

จะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้วของกลุ่มเยาวชนและนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยา ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในวัยรุ่นดั่งที่ ศรีเรือน (2549) ได้กล่าวถึงลักษณะพัฒนาการในแง่ต่างๆ ของเด็กวัยนี้ว่า มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อกันและกัน จำเป็นต้องอาศัยการสาธิตแล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม ตามแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike, 1913) ซึ่งได้กล่าวว่า การฝึกหัดหรือการทำซ้ำบ่อยๆ จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นขึ้น และความสัมพันธ์นั้นจะคลายอ่อนลงเมื่อไม่ได้ใช้ ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจึงมีขั้นตอนในการเรียนรู้การถ่ายทอด คือ การเลียนแบบและการทำซ้ำ กล่าวคือการเลียนแบบ คือ การปฏิบัติตามแม่แบบซึ่งหมายถึงกลุ่มสมาชิกเครื่องปั้นดินเผาที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 7 คน โดยผู้เรียนจะต้องได้ฟัง ได้เห็น ได้สัมผัส การปั้นเครื่องปั้นดินเผาที่ถูกต้องตรงตามแบบ เพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติตามอย่างถูกต้องตามแบบในเรื่องของกระบวนการปั้นเครื่องปั้นดินเผา ในส่วนของการทำซ้ำ คือ การกระทำซ้ำๆ หลายๆ ครั้ง ซึ่งในกระบวนการในการปั้นเครื่องปั้นดินเผาจำเป็นจะต้องฝึกด้วยการ ปั้นซ้ำ ปั้นบ่อยๆ เพื่อเป็นการย้ำทักษะให้เกิดความคล่องตัวและเกิดความชำนาญ และนอกจากการฝึกปั้นเครื่องปั้นดินเผาอย่างสม่ำเสมอแล้ว ยังคงต้องใช้จิตวิญญาณ ความรัก ความชอบในแต่รักบุคคล จึงจะทำให้ประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ให้คงอยู่สืบไป

3. ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยได้พบถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยแยกเป็นหัวข้อในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

3.1 ปัญหาทางด้านผู้สืบทอด พบว่า ในปัจจุบันปัญหาใหญ่ของการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว คือปัญหาขาดผู้ที่สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเครื่องปั้นดินเผาต่อไป เนื่องจากเยาวชนรุ่นใหม่มีความคิดและทัศนคติในการทำงานที่เปลี่ยนไปจากในอดีต กล่าวคือ ในปัจจุบันคนหนุ่มสาวหรือคนรุ่นใหม่ไม่นิยมที่จะทำงานในท้องถิ่นของตน ไม่สืบสานงานอาชีพของครอบครัว แต่กลับมีค่านิยมเข้าไปทำงานในตัวเมือง หรือไปใช้แรงงานในต่างประเทศแทน นอกจากนี้ยังมีทัศนคติว่า การปั้นเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพที่มีความลำบาก ไม่สบายเหมือนทำงานบริษัทซึ่งอยู่ในห้องแอร์ เป็นอาชีพที่ได้ค่าตอบแทนน้อย และต้องใช้ความอดทนอย่างมาก รวมทั้งมีการศึกษาที่สูงขึ้น ไม่อยากทำงานในหมู่บ้าน จึงไปหางานทำที่อื่นกันหมด ทำให้เป็นที่น่าเสียดายที่ขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ โดย ธงชัย (2537) ได้ให้ความหมายของทัศนคติ (Attitude) หมายถึง ท่าทีหรือแนวโน้มของบุคคลที่แสดงต่อ สิ่งหนึ่งสิ่งใด อาจเป็นบุคคล กลุ่มคน ความคิดหรือสิ่งของก็ได้ โดยมีความรู้หรือความเชื่อเป็นพื้นฐาน จากปัญหาดังกล่าว สถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรตระหนักและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากเยาวชน ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกหรือสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

3.2 ปัญหาด้านสถานที่ในการเรียนการสอน พบว่า บ้านม่อนเขาแก้วไม่มีที่ที่เหมาะสมจะใช้เป็นโรงเรียน หรือศูนย์กลางเพื่อเปิดสอนการปั้นเครื่องปั้นดินเผา เนื่องจากหากมีผู้ที่สนใจมาเรียนรู้ก็จะนำไปสอนที่บ้าน หรือที่ศาลาประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการจัดสอนเพียงชั่วคราวเท่านั้น แต่ยังไม่มียังโรงเรียนหรือศูนย์กลางเปิดสอนการปั้นเครื่องปั้นดินเผาประจำหมู่บ้าน โดยจะเห็นได้ว่าเป็นปัญหาหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ หากมีสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการเรียนการสอนที่ได้มาตรฐาน คือ มีอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นครบถ้วน และมีครูหรือวิทยากรผู้มีความรู้ มีประสบการณ์คอยแนะนำ มีสถานที่สำหรับใช้ทดลองการปั้นเครื่องปั้นดินเผา มีแหล่งโชว์สินค้า ซึ่งจะทำให้ผู้คนให้ความสนใจมาเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น และยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนม่อนเขาแก้วอีก

ทางหนึ่ง นอกจากนี้ยังช่วยในการอนุรักษ์การปั้นของบ้านม่อนเขาแก้วไปในตัว จากปัญหาดังกล่าวทางชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ ควรส่งเสริม และสนับสนุนในการสร้างศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นของส่วนกลางและจัดหาวิทยากร มาถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี และวิทยาการใหม่ๆ ให้กับชาวบ้าน ซึ่งสามารถ ขอความอนุเคราะห์ได้จากศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกส์ จังหวัดลำปาง

3.3 ปัญหาด้านรูปแบบและราคาผลิตภัณฑ์ พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้าน ผลิตส่วนใหญ่จะปั้นในรูปแบบเดิมๆ และจะผลิตตามแบบที่พ่อค้าคนกลางสั่ง เช่น กระถาง อ่างเลี้ยงปลา หม้อ และของตกแต่งสวน เป็นต้น โดยไม่สามารถ ประยุกต์แบบหรือเทคนิคใหม่ๆ ได้ ซึ่งจากสาเหตุดังกล่าว จึงส่งผลกระทบต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ทำให้ไม่มีความหลากหลาย แตกต่าง หรือมีลักษณะ ที่โดดเด่นกว่าคู่แข่ง และไม่มีเอกลักษณ์ที่จะบ่งบอกได้ชัดเจนว่าเป็นผลิตภัณฑ์ เครื่องปั้นดินเผาจากบ้านม่อนเขาแก้วได้เลย ทำให้ไม่สามารถต่อรองราคาให้สูงขึ้น ได้ จากปัญหาดังกล่าวจึงทางเทศบาลตำบลพิชัย ควรจัดหาผู้เชี่ยวชาญทางด้านการตลาดทั้งจากสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรธุรกิจ มาแนะนำ และให้คำปรึกษาทางด้านการตลาดกับชาวบ้าน ทั้งด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ การตลาด การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์และการเพิ่มช่องทางการตลาดให้เป็น ที่รู้จักในระดับสากล

3.4 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการผลิต พบว่า กระบวนการ ผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ยังใช้วิธีการเผาแบบดั้งเดิม จึงส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม คือ ทำให้เกิดปัญหาควันไฟที่เกิดจากการเผาหมก ซึ่งเป็น กระบวนการเผาแบบดั้งเดิมพื้นบ้านไม่มีการควบคุมอุณหภูมิ ปลอ่ยให้ไฟไหม้ ไปตามธรรมชาติ หากเข้าไปอยู่ในหมู่บ้าน ตอนช่วงที่มีการเผาผลิตภัณฑ์ จะเห็น ฝุ่นและควันรวมทั้งได้กลิ่นฟางที่ถูกเผาไหม้อย่างตลบอบอวลไปทั่วทั้งหมู่บ้าน จากปัญหาดังกล่าว ทางชุมชน เทศบาลตำบลพิชัย หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงาน ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ควรให้ความรู้และสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณ และวัตถุดิบในการสร้างเตาเผาแบบปิด หรือเตาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการ ลดมลภาวะทางอากาศ อีกทั้งยังทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีความแกร่งและมีคุณภาพ มากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยความอนุเคราะห์จากท่านอธิการบดีมหาวิทยาลัย ราชภัฏลำปาง และได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากท่านคณบดี ท่านผู้บริหาร และคณาจารย์ทุกท่าน ในคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง รวมทั้งชาวบ้านและเยาวชนบ้านม่อนเขาแก้ว อีกทั้งนักเรียนโรงเรียนแม่พริกวิทยา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำปรึกษา และข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- จิตรกร แต่มดล่อง. (2546). **อาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้าน : กรณีศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อรายได้ผู้ประกอบการ อาชีพผลิตเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้าน บ้านม่อนเขาแก้ว หมู่ที่ 3 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง**. สำนักงานสภาพัฒนาการสงเคราะห์ กระทรวงศึกษาธิการ.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2546). **การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยโลหะและวัสดุ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2537). **พฤติกรรมองค์การ**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนากรพิมพ์.
- บุญชัด เนติศักดิ์. (2537). **การศึกษาเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านม่อนเขาแก้ว จ.ลำปาง**. ลำปาง : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2549). **จิตวิทยาพัฒนาการทุกช่วงทุกวัย : แนวคิดเชิงทฤษฎี-วัยเด็กตอนกลาง เล่ม 1**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- _____. (2549). **จิตวิทยาพัฒนาการทุกช่วงทุกวัย : วัยรุ่น-วัยสูงอายุ เล่ม 2**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ. (2554). **ประวัติความเป็นมาเครื่องปั้นดินเผา**. [ระบบออนไลน์] เข้าถึงเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2554 จาก http://www.elibrary.sacict.net/upload/knowledge_base/Introduction/crock/history/h0004.PDF
- อริคม ปัทมาคม. (2547). **การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเกาะเกร็ดในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาและอาหารคาว-หวาน**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อุทัย ดวงบาล. (2551). **ความคงอยู่ในอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาในหมู่บ้านพนาวัลย์ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Bandura, A. (1963). "The Role of Imitation in Personality Development". **Journal of Nursery Education**.
- Palov, I.P. (1903). **Lectures on Conditioned Reflexes**. Moscow : Foreign Languages. Publishing House.
- Skinner, B.F. (1953). **Science and Human Behavior**. New York : Macmillan.
- Thorndike, E. (1913). **Educational Psychology: The Psychology of Learning**. New York : Teacher College Press.